DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.18181355

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

କ୍ଷଣିକ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ ଓ ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା "ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା"

ରଞ୍ଜନ କୁମାର ଖଣ୍ଡା

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

କବିତା କବିର କଳ୍ପନା ମାତ୍ର । ଏଥିରେ କାବ୍ୟପୁରୁଷ ମନର ଗୋପନ କଥାକୁ ଅତି ସହଜରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଥାଏ । ଜୀବନର ମୋଡ଼ ଯେଉଁ ଦିଗର ସନ୍ଧାନୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଏକ ଆକର୍ଷଣ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଶଳାକାର ରୂପଧାରଣ କରି ବିଦ୍ଧ କରିଚାଲେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମଗ୍ର ଶରୀରକୁ । ଫଳରେ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମସ୍ତ ଭାବନାକୁ ଉଦବେଳିତ କରି ଜୀବନକୁ ଏକ ନୂତନ ଦିଗର ସନ୍ଧାନ ଦିଏ । ଯେଉଁଠି ଅଛି ରୋମାଂଟିକ ଚେତନା ଭରା ଅତୀତ ଓ ଅବଶୋଷର ପରିଧି । ଏହି ପରିଧି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାପ୍ତି ଓ ଅପ୍ରାପ୍ତିତ୍ୱ ଆଣି ଦେଇଛି ବ୍ୟର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ, ଯାହାର ଅଙ୍କ କେବେବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏନା । ସେଇ ଲୋଭ, ସେଇ ଭୋଗ ଏବଂ ଆତ୍ମଦହନ ପୀଡ଼ା ତାଙ୍କୁ କବଳିତ କରେ । ଯେତେବେଳେ ଜୀବନର ବାଟରେ ସେ ଏକା ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି, ସେଠାରେ ତାଙ୍କୁ ହାତ ଟାଣି ରଖେ କେଉଁ ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ହାତ । ସେଇ ହାତର ବାସ୍ତବତାକୁ ନେଇ ପରୀକ୍ଷା କରନ୍ତି ।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ :

ଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ, କ୍ଷଣିକ ଆବେଗ, ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଜ୍ୱାଳା, ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା, ଜୀବନର ଧୁନ୍, ଅନ୍ତର୍ଭେଦି ନିଷ୍ଠୁର ବାସ୍ତବତା ।

॥ ୧ ॥

ଆଲୋଚ୍ୟ "ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା" କବିତା ଗୁଚ୍ଛଟି କବିଙ୍କର ଏଇ ଧରଣର ଏକ ସଫଳ କବିତା ଗୁଚ୍ଛ । ଯେଉଁଥିରେ ଜୀବନ ଅଛି, ସ୍ୱପ୍ନ ଅଛି ଏବଂ ବାସ୍ତବତା ସହିତ ଜୀବନର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ଜଡ଼ିତ ଅଛି । ଏହି କବିତା ଗୁଚ୍ଛଟି ୧୯୯୬ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ସତ, ମାତ୍ର ଏଥିରେ ସ୍ଥାନିତ କବିତା ଗୋଡ଼ିକ ଭିନ୍ନ ସମୟର ରଚନା । ଏବଂ ଏହାର ଏକତ୍ର ସମାଗମ ଏକ ଦ୍ୱିକୋଣୀୟ ଚେତନାର ବାହାକ ସାଜେ । କବିତା ଗୁଚ୍ଛଟି ମୋଟ ତିରିଶଟି କବିତାର ସମାହାର । ଏଥିରେ ବହୁ ପ୍ରତୀକ, ଚିତ୍ରକଳ୍ପ,ଓ ରୂପକର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ତତସହିତ କବିତାର ଅନ୍ତରାଳରେ କାବ୍ୟପୁରୁଷଙ୍କର କଳ୍ପଲୋକର ସାଧନା ଯେତିକି ଦେଖାଯାଏ, ତତୋଧିକ ଯୌନକ୍ଷୁଧାର ଚିତ୍ର ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଗୁଚ୍ଛଟିରେ ସ୍ଥାନିତ ପ୍ରତିଟି କବିତା ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଭାବ ଚେତନା ଆଧାରିତ । ଯେଉଁଠି କାବ୍ୟପୁରୁଷ ବିଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଶୃଙ୍ଖଳାର ନିୟତିକୁ ରଖିଛନ୍ତି । ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅବଚେତନ ମନରେ ଉଙ୍କିମାରୁଥିବା

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ

Quick Response Code:

Available online at : https://pracheenews.com/

DOI : https://doi.org/10.5281/zenodo.18181355

Article No - BPP00356

ଯୋଗାଯୋଗ : ରଞ୍ଜନ କୁମାର ଖଣ୍ଡା,
ଓଡ଼ିଆ ଅଧ୍ୟାପକ, ଝାଡ଼େଶ୍ୱର ଜୁନିୟର କଲେଜ,
ଟୋଲକାନୀ, ଯାଜପୁର
Email: ranjankumarkhanda@gmail.com
ORCID ID: :https://orcid.org/0009-0001-9625-2354

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୪.୦୮.୨୦୨୫	୧୧.୦୯.୨୦୨୫	୨୫.୧୦.୨୦୨୫	୧.୧୧.୨୦୨୫

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଖଣ୍ଡା, ରଞ୍ଜନ କୁମାର; ୨୦୨୫ । କ୍ଷଣିକ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ ଓ ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା "ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା" । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ । ଭାଗ :୧୧, ସଂଖ୍ୟା : ଜ; ପୃଷ୍ଠା : ୩୭-୪୬ ।

ସମସ୍ତ ଜଟିଳତାର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । କବି ଶ୍ରୀ ରାଓ ବୟସର ପରିଣତ ପ୍ରହରରେ ଉପନୀତ । ରୂପ-ରଙ୍ଗ-ରସ ସବୁ ଫିକା ପଡିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଫିକା ପଡ଼ିନି ମନର ସଂଗୁପ୍ତ ଥିବା ଅବିଚଳିତ ଚେତନା । ଯାହାର ନା ମୃତ୍ୟୁ ଅଛି ନା ଅଛି ମୁକ୍ତି । କେବଳ ଘାସ ଖାଇ ମେଁ ମେଁ କରୁଥିବା ଛେଳି ପରି ଯାନ୍ତ୍ରବ କ୍ଷୁଧାରେ ସେ ଅତର୍କିତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ।

କବି ଶ୍ରୀ ରାଓ କବିତାର ଆଦ୍ୟ ସୋପାନରେ କିଛି ସମୟ ନୀରବ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କବିତା ରଚନାରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ତେଣୁ 'ନୂତନ କବିତା' (୧୯୫୫) ଯୁଗ୍ମ ରଚନା ପରେ ନିଜସ୍ୱ କବିତା ସଂକଳନ 'ବିଷାଦ ଏକ ଋତୁ' (୧୯୭୩) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନୀରବ ହୋଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଦୀର୍ଘଯାତ୍ରା ଭିତରେ ତାଙ୍କର କବିତା ଉଭୟ ଆଙ୍ଗିକ ଓ ଆତ୍ମିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନବାଦୀ ହୋଇପଡ଼ିଛି, ଏବଂ ଦୀର୍ଘ ଦିନର ଚେତନା ତାଙ୍କର ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବିକଶିତ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ଏଥିରେ ଜୀବନକୁ ନୂଆକରି ଦେଖିବା ଓ ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା ତାଙ୍କର ଏକ ଅହେତୁକ ମନୋଭାବ ପାଲଟି ଯାଇଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ପୁଣି ଜୀବନକୁ ସ୍ୱପ୍ନପୁରୀର ସ୍ୱପ୍ନ ମହଲ ଭିତରେ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି-

> "ସେଠି ଯେଉଁ ହୀରକ ମୀନାର
> ପାଦରେ ତା ମଥା ପିଟେ ସବୁଜ ସାଗର
> ରଚିତ କୁଳାୟ ତହିଁ
> ହେଁ ମୋର ମାନସ କପୋତ, କପୋତୀର ଡେଣାର ଉଷୁମ
> ଝରେ ଅବିରତ ତୁଳା ତୁଳା ବୁକୁ ତାର
> ଉଷୁମ ଓ ଶ୍ୱେତ ।" (୧)

ଜୀବନକୁ ନିତ୍ୟନୂତନ କରି ଦେଖୁଥିବା କବି ନାରୀଙ୍କୁ ଏଠି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ ଏବଂ ଭୋଗ ବିଳାସର ସାମଗ୍ରୀ ଭାବରେ ଦେଖିଛନ୍ତି, ତେଣୁ ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ କେତେବେଳେ ବିମୋହିତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି ତ କେତେବେଳେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ନପାଇ ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଜ୍ୱାଳାରେ ପୀଡ଼ା ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ କବି ଶ୍ରୀରାଓଙ୍କର କବିତା ରଚନାର ଆଧାର ହେଉଛି ନାରୀ । ସେ ନାରୀକୁ ଜାୟା-ଜନନୀ-ଭଗିନୀ ରୂପରେ ନଦେଖି ତାକୁ କେବଳ ପ୍ରେମିକା ଭୋଗବିଳାସର ସାମର୍ଗୀ ଭାବରେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଯିଏ କେବଳ ଆନନ୍ଦ ଦେଇପାରିବ । ତେଣୁ ବିଷାଦ ଏକ ଋତୁ (୧୯୭୩) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ନିଃଶବ୍ଦ ମୁହାଣ (୨୦୦୭) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ କବିତାରେ ସେ ନାରୀର ଅଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

॥୨॥

"ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା" କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଆଲୋଚନା କାଳରେ ଏହାର ଦ୍ୱିକୋଣୀୟ ଭାବଚେତନାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପ୍ରଥମତଃ ଏଥିରେ ରୋମାଂଟିକ ଭାବଧାରା, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରେମ ଅଛି, ଶିହରଣ ଅଛି, ଯୌନ ଚେତନାର ପ୍ରବଳତା ଅଛି । ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ବିଷାଦ ତଥା ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା ଅଛି । ଯେଉଁଠି ଜୀବନକୁ ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଦେଖିବାର ଆନନ୍ଦ ଅଛି; ମାତ୍ର ଉପଭୋଗ କରିବାର ପ୍ରବଳତା ନାହିଁ । ଏଥିସହିତ ନୀରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଜୀବନ ପରିଣତିର ମହାସୁଅ ଭାସିଯିବାର ଦୃଶ୍ୟ ରହିଛି । କବିତା ଗୋଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ରୋମାଂଟିକ ଭାବ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା –ମନେପଡ଼େ, 'ଲଟୁ, ଗୋପନ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ହାତ, କଲମ, ଆତ୍ମସମର୍ପଣ, କାନ୍ଦ, ଭୁଲିନାହିଁ, ଅଚିହ୍ନା ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ପାପ, ଇଚ୍ଛା, ଏବେବି, ସଂକଳ୍ପ, ମୁହାଣ, ଓଦା ହେବା ମନା, ଆଦି କବିତା । ଏଥିରେ କବି ସେଇ ସତ୍ୟକୁ ଖୋଜିଛନ୍ତି, ଯାହାର ପରସକୁ କାହିଁ କେତେଦିନୁ ହଜାଇ ଦେଇଥିଲେ । ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ବିଭୋର କବି କବିତା ରଚନାର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ନାରୀର ଅଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତି କେବେ ବିମୁଖ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଏହି ନାରୀକୁ ନେଇ ଅନେକ କାବ୍ୟ କବିତା ରଚନା କରାଯାଇଛି । କେଉଁଠି ନାରୀକୁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଇଛି ତ କେଉଁଠି ନାରୀର ଅଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ରୀତିଯୁଗୀୟ କବିମାନଙ୍କର କବିତାରେ ନାରୀର ଅଙ୍ଗ ସଜ୍ଜା, ସ୍ତନ ଯୌବନକୁ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବାର ଦେଖାଯାଇଛି । କବି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ନାରୀର ସ୍ତନ ଯୁଗଳକୁ କେତେବେଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ତ କେତେବେଳେ ଲାଉତୁମ୍ବା ଆଉ କେତେବେଳେ ଶଇଳ ସଦୃଶ ତୁଳନା କରି କହିଛନ୍ତି,-

> "କବି ବିଚାରିଲା ବିଚିତ୍ର ହେଲା ତୁମ୍ବି ବୁଡ଼ିଲା
> ନବୁଡ଼ି ଶଇଳ ସଲୀଳ ଉପରେ ରହିଲା ।"(୨)

ଠିକ ଅନୁରୂପ ଭାବରେ କବି ଭାନୁଜୀ ରାଓ ନାରୀର ଏହି ସ୍ତନ ଯୁଗଳକୁ କୋଣାର୍କ ମୁଣ୍ଡିରେ ଲାଗିଥିବା ଚୁମ୍ବକ ସଦୃଶ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି । ଯାହାର ସମୁଦ୍ରରେ ଭାସୁଥିବା ବୋଇତକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିବାର କ୍ଷମତା ଥାଏ । ଠିକ ସେହିପରି ନାରୀର ସ୍ତନ ଯୁଗଳ କୋଣାର୍କର ଚୁମ୍ବକ ସଦୃଶ କବିଙ୍କର ମନକୁ ଅତର୍କିତ କରିଛି ଏବଂ କୂଳରୂପୀ ଶରୀରରେ ଆସି ପୁଣି ଭାଙ୍ଗି ଚୋରମାର ହୋଇଯାଇଛି । ତେଣୁ କବି ନିଜର କବିତାରେ ନାରୀର ସେଇ ସ୍ତନ ପାଖରେ ଅଟକି ଯାଇଛନ୍ତି, ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣନା "ବିଷାଦ ଏକ ଋତୁ" କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

"ତୁମର ସ୍ତନ ଦୁଇଟାକୁ ମୁଁ ଭାବୁଛି ସେ ଦୁହେଁ
ଯେମିତି କୋଣାର୍କର ମୁଣ୍ଡି ଉପରେ ଥିବା ଚୁମ୍ବକ ଆଉ ମୁଁ ସେ
ସୁଦୂରର ବୋଇତ, ଯେ କ୍ରମାଗତ ପାଖେଇ ଆସୁଛି ତୀବ୍ର
ଆକର୍ଷଣରେ ଘୋଷାରି ହୋଇ, ଭାଙ୍ଗି ଚୋରମାର ହୋଇଯିବାକୁ
ତମ ଦେହର ଉପକୂଳରେ ।" [୩]

ସେହିପରି କବି ଜୀବନର ଅପରାହ୍ଣରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ଯେଉଁ ସ୍ତନ ଯୁଗଳକୁ କୋଣାର୍କ ଚୂଡାର ଚୁମ୍ବକ ଭାବି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜକୁ ସେଥିରେ ବାନ୍ଧିରଖି ଉନ୍ନତ ହୋଇଉଠୁଥିଲେ, ସେଇ ସ୍ମୃତିକୁ 'ମନେପଡ଼େ' କବିତାରେ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ତାହାକୁ ନାଲି ବିହୀନ ପଇଡ଼ ଭାବରେ ତର୍କଣା କରି ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆଗଭର ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କୁହନ୍ତି,-

"ନାଲି ବିହୀନ କଅଁଳ ପଇଡ଼ ପରି / ଚିକ୍କଣ ତୁମ ଦୁଇ ସ୍ତନରୁ
ଖସି ପଡ଼ିଥିଲା ଲାଜର / ଶେଷ ପଣତ ଟିକକ
ତନ୍ନ ତନ୍ନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା ବି / ତୁମ ଛାତିରେ କୌଣସି ଦୋଷ
ଖୋଜି ପାଇନଥିଲି କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ।" (ମନେପଡ଼େ, ପୃ-୧୫)

ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଆତ୍ମହରା କବି ପୁଣି ନିଜକୁ ନିହାତି ଫାଲତୁ ମନେ କରିଛନ୍ତି । ନିଜର ସନ୍ଧାନୀ ମନ ତାଙ୍କର ଜାଗି ଉଠିଛି । ପ୍ରିୟାର ଘର ଠିକଣା ନ ପାଇବାର ଦୁଃଖ ତାଙ୍କୁ ଆଛନ୍ନ କରିଛି । ତେଣୁ ସମାଜ ରୂପି ମରୀଚିକାରେ ଘୋରି ବୁଲିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଠିକଣାରେ ପହଂଚିବା ପରେ ପ୍ରିୟାର ବାତାୟନ ପଥକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ପ୍ରିୟାର ରୂପଚିତ୍ର ପଲକରେ ନପଡ଼ିବାରୁ ଅଭିମାନ କରିବସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହିଛନ୍ତି,- "ତୁମର ସମସ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ଚୂନା ହୋଇଯାଉ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ତମେ ଆଉ ସ୍ୱପ୍ନରେ ଦେଖିବନି ଜୋଛନାରେ ତିନ୍ତୁଥିବା ଏକୁଟିଆ ନଈ । ତୁମେ ଆଉ ଶୁଣିବନି କୁନି କୁନି ଢେଉଙ୍କ ଉଚ୍ଛାସ ପଡ଼ିରହୁ ପାହାଡ଼ ଦୁଇଟି, ଛାତିକୁ ଆଉଜି । ମୁଁ କେବଳ ଆହତ ଚଢେଇ ପରି ପାରି ହୋଇଯିବି ତୁମ ଦେହର ଉପତ୍ୟାକା ।" ('ଲତୁ, ପୃ-୧୦) କବି ଶ୍ରୀ ରାଓ ନିଜର ମନରେ ଉଠୁଥିବା ଏହି ଭାବନା ଗୋଡ଼ିକୁ ନିରୁତା ଗଦ୍ୟ ଶୈଳୀରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ୧୯୬୦ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ କବି ମାନେ ଯେଉଁ ଗଦ୍ୟ ଶୈଳୀର ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ତାହାକୁ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଯାଇ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ଶତପଥୀ କୁହନ୍ତି- "ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ କବ୍ୟଧାରାରେ ଜୀବନର ଜଟିଳତାକୁ ଭିନ୍ନ ଏକ ଶୈଳୀରେ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍ତର ଷାଠିଏ ପରର କବିମାନେ ଚେଷ୍ଟାରତ । ନିରୁତା ଗଦ୍ୟ ଢାଂଚାରେ କବିତାକୁ ସଜାଡ଼ି ସ୍ୱଭାବନାକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗଦ୍ୟଶୈଳୀ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାସ 'ମଞ୍ଜୁରୀ ଭାବୁଛି', 'ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ', ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ 'ଲଣ୍ଡନ', 'ମଧ୍ୟରାତ୍ରି', କମଳାକାନ୍ତ ଲେଙ୍କାଙ୍କ 'ଉତ୍ତରଣ', ରାଜେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ପଣ୍ଡାଙ୍କ 'ଅନବତାର' ଆଦି ଗୋଡ଼ିକ ରଚିତ ।" [୪] କବି ଶ୍ରୀ ରାଓଙ୍କ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଗଦ୍ୟଶୈଳୀର ମହକ ଦେଖାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- 'ପାପୁ ପାଇଁ-ଯେ ସମୁଦ୍ର ଦେଖିନାହିଁ', ଦେହର ଠିକଣା, ପରଶ, କାମନା, ସ୍ତନ, 'ଲତୁ, ଗୋପନ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଗୋପନ ପୃଥିବୀ, ମୋ ଜହ୍ନ, ଆତ୍ମନେପଦୀ, ପ୍ରେମ, ନିଦ, ମୁହାଣ ଆଦି କବିତା ଗୋଡ଼ିକ ରଚିତ ।

'ଫାଲତୁ' କବିତାରେ କବିଙ୍କ ବିଷର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ପ୍ରକଟିତ । ପୁଣି ପ୍ରେମ ଓ ଅଭିମାନ ଭିତରେ ଏକ କୋହଭରା ଆବେଦନଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁଭବ୍ୟ । ଏହା ପରେ ପରେ 'ଗୋପନ ଯନ୍ତ୍ରଣା'ରେ ଅପ୍ରାପ୍ତିର ଅଝାଳରେ ଦଣ୍ଡାମାନ କାକ ସଦୃଶ । ଯିଏ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରାବୁଥାଏ ଆଉ ସେଇ ଅତୀତର ଦିଗବାରେଣୀର ସ୍ୱରୂପ ମନେ ପକାଇଦିଏ । ବିଗତ ଯୌବନରେ ଯେଉଁ ରୂପକୁ ଦେଖିଥିଲେ, ଯାହାର ମଧୁରିମାକୁ ଉପଭୋଗ କରିଥିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତି କବିଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପୀଡ଼ା ଦେଇଛି । ତେଣୁ ଅପ୍ରାପ୍ତିର କ୍ଳାନ୍ତମୟ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ସେ କହିଛନ୍ତି,-

"ସବୁକିଛି ପାଇଲେ ବି / ଅତୃପ୍ତି ଲାଖିଥାଏ ମନର,
ଗଭୀର ସଭାରେ ।
ଗୋପନରେ ରକ୍ତ ଝରିଯାଏ / ପାଇନାହିଁ ପାଇନାହିଁ ବୋଲି ।
ସେ ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ନିଭୃତ ଯନ୍ତ୍ରଣା / ସାନବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ,
କ୍ଳାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ ।" (ଗୋପନ ଯନ୍ତ୍ରଣା, ପୃ-୧୯)

ଏଥିରେ କବିଙ୍କ ମନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ତେଣୁ ସେ ନିଜର ଗୋପନ କଷ୍ଟକୁ ବହୁ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟା ଉପଗତ ସମୟରେ ଗାଈମାନଙ୍କର ଗୋଠବାହୁଡ଼ା, ହମ୍ବାରଡ଼ି, ଏବଂ ସେଠାରେ ଥିବା ଉଚିଷ୍ଟ ଲୋଭି କୁକୁରଙ୍କ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେହିପରି 'ହାତ' କବିତାଟି କବିଙ୍କର ସମସ୍ତ ପୌରୁଷ୍ୟର ପ୍ରତୀକ । ଯାହାର ସହାୟତାରେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଆୟତ୍ତ କରିହୁଏ ଓ ନଷ୍ଟଭ୍ରଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ କରିହୁଏ । ଏହି ହାତ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆୟତ ହୋଇରହିଥାଏ, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ହାତରେ ତାହା ନ ପଡ଼ିଥାଏ, ଆଉ ଯେତେବେଳେ ପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ପୌରୁଷ୍ୟର ଉଦ୍ଦମତା ଜାଗିଉଠିଥାଏ, ଯାହାକୁ 'ହାତ' କବିତାରେ କବି ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ ।

ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଏକ କବିତା 'କଲମ' କବିଙ୍କର ଶୁଷ୍କ ଚେତନାର ରୂପକାର । କବିଙ୍କ ମନରେ ଥିବା ସଂଗୁପ୍ତ ଚେତନା ବୟସର ଅନ୍ତରାଳରେ ଯେପରି ଶୁଖିଯାଇଛି, ତାହାକୁ ଯେତେ ଛାଟିଲେ ବି ସେ ଫେରିଆସେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ପାଖରେ ଥିବା ଅପଦାର୍ଥ କଲମ ଗୋଡ଼ିକୁ ନିଜଠାରୁ ଦୂରେଇ ଦେବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଏହି କଲମକୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଛନ୍ତି, ମାତ୍ର କବିଙ୍କୁ ଏତେ ସବୁ କଲମ ବୋଝପରି ଲାଗିଛି । ତେଣୁ କଲମ ଭିତରେ ଥିବା କାଳିର ରହସ୍ୟକୁ ସେ ବୁଝିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । ଏଥିସହିତ ପ୍ରକୃତିର ବାସ୍ତବତାକୁ ଦେଖି କବି ବିସ୍ମିତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ବୈଶାଖ ମାସରେ ତ ଝଡ଼ ଆସିବା ସ୍ୱାଭାବିକ, ସେଇ ଝଡ଼ ପୁଣି କାଳବୈଶାଖୀ ପାଉଲଟିଯାଏ । ଯାହା ଆଗରେ ସମସ୍ତେ ନିର୍ବଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । କ୍ଷଣିକ ଭିତରେ ଏହି ଝଡ଼ ତାଣ୍ଡବ ରଚି ସବୁକିଛି ଉଲଟ ପାଲଟ କରିଦେଇଛି । ତେଣୁ କବି ପ୍ରକୃତିର ଏହି ବାସ୍ତବତା ସହିତ ନିଜର ଅଚେତନ ମନକୁ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି । ଜୀବନର ଏଇ ରଙ୍ଗୀନ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଏହି କଳାବଉଦ ସମସ୍ତ ରଙ୍ଗୀନତ୍ୱକୁ ଫିକା କରି ଦେଇ ଉଦାସର ଫଲଗୁ ବିଛାଇଦିଏ । ତେଣୁ ଏହି ଝଡ଼ର ଭୀଷଣତାକୁ କବି ଭିଷଣକାୟ ବଣୁଆହାତୀ ପଲ୍ଲର ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ଦେଇ କହନ୍ତି, -

> "ଶ୍ରାବଣର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବର୍ଷଣ / ମେଘସବୁ ଓହ୍ଲାନ୍ତି
> ବଣୁଆ ହାତୀ ପହ୍ଲପରି / କଳା କଳା ଭୀଷଣ ଦର୍ଶନ ।"
> (କଲମ,ପୃ- ୨୭)

'ଆତ୍ମସମର୍ପଣ' କବିତାଟି ରୋମାଂଟିକ ଚେତନାର ବାର୍ତ୍ତା ବହନ କରେ । ଏଠି କାବ୍ୟନାୟକ କବିତାର ଅପେକ୍ଷାରତ । ତାଙ୍କର କବିତା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତଙ୍କ ପ୍ରତିମା ନାୟକ ନୁହେଁକି ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଗୁରୁବାବୁଙ୍କର ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ସବୁ ଅପରିକ୍ଷିତ ଗନ୍ଧରେ ଜଡ଼ିତ । ପ୍ରତିମାକୁ କବି ରୋମାଂଟିକ କରିନାହାନ୍ତି କି ସରସ ତଥା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ କରାଇନାହାନ୍ତି, ବରଂ ତାକୁ ଶିର୍ଣ୍ଣ ଗାଲରେ ବ୍ରଣଦୃଷ୍ଟ କରି ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ତା ପାଖରେ ପ୍ରେମ କରିବା ପାଇଁ ସମୟର ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟ ରଖିନାହାନ୍ତି । ଜାପାନୀ କାଗଜ ଫୁଲ ପରି ଚେହେରା ଭିତରେ ଖାକୀର ପୋଷାକ ସଜେଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ତେଣୁ କବି କହିଛନ୍ତି-

> "ମୁଖ ତାର ବ୍ରଣଦୃଷ୍ଟ ହାତରେ ତା ଚମଡ଼ାର ବ୍ୟାଗ୍
> ଶୀର୍ଣ୍ଣ ସାଧା ଗାଲେ ଫୁଟେ ବ୍ୟର୍ଥତାର ଅକପଟ ଦାଗ" (୫)

ପୁଣି କହିଛନ୍ତି-

> "ପ୍ରତିମା ନାୟକ ହସେ ଓଠେ ତାର ସ୍ୱପ୍ନର ଅଭାସ ।
> ମୁହଁରେ ଖାକୀର ହସ ଆଖିରେ ତା ରାତିର ଇସାରା
> ଦୁଇ ପାଖେ ଦ୍ରୁତ ବନ ଗତିମାନ ନକ୍ଷତ୍ରର ଧାରା ।" (୬)

ଠିକ୍ ସେହିପରି କବି ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟ ପୁଣି ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ ପାଖରେ ପହଁଚିଛନ୍ତି, ବିଦେହ ନଗରରୁ ତାକୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ପୁନଶ୍ଚ ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବ ହାତରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ପୁରସ୍କାର ମଧ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି ଅନେକ । ପୁଣି ସେଇ ନିର୍ଜନ ସୈକତରେ ସେ ଯେପରି ହଜିଯାଇଛି । ଆଉ କବି ସେଠାରେ ନିଜକୁ ହଜାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାର ଯୌବନ ଯୌନକ୍ଷୁଧା ପାଲଟି ଯାଇଛି ଆଉ ସେ କବିଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରେଇଯାଇଛି, ଯାହାର ଛାଇ ସୁଧା ବି ସେ ଖୋଜି ପାଉନାହାଁନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି-

> "ନିର୍ଜନ ପ୍ରାସାଦେ ଏକ, ଜଡ଼ଡ଼ ସ୍ତଂଭରେ
> ତୁମରି ଧର୍ଷିତ ଛାଇ ଫାଂକି ଦେଇ ଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରଦୀପରେ
> କ୍ଷଣକେ ଉଭେଇ ଗଲ, କାହିଁ ଗଲ କାହିଁ ଗଲ ପୁଣି,
> ତୁମ ବିନେ ଦିଶେ ଧରଣୀର ବିଚିତ୍ର ଛାଉଣୀ ।" (୭)

ସେହିପରି ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ ସେଇ ଯୌନ ଚର୍ଚ୍ଚାର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ । ସେ ନାରୀକୁ ମଧ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡିତ କରିନାହାନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଠାରୁ ସହର ପ୍ରନ୍ତର ର କେଉଁ ଅଳିଆ ଗଦା ମ୍ନରେ ତାହାର ପ୍ରେମକୁ ଖୋଜିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାଇପାରିନାହାନ୍ତି ଗଳିକନ୍ଦିର ରୁଗଣ ମାନସିକତା ତାଙ୍କୁ ଆହୁରି ଅତିଷ୍ଟ କରିଦେଇଛି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି-

> "ଭଙ୍ଗା ନୂଆଖାଲିରେ ବା କଲିକତା ନୂଆ ଦିଲ୍ଲୀ ଆଡ଼େ
> କାଉ ଆଉ ବାଦୁଡ଼ିର ଚେଁ ଚାଁ, ପୁଣି ଏତେ ଯିବା ଓ ଆସିବା
> କଟକର ଗଳି ଗଳି ରାସ୍ତା ରାସ୍ତା ଛକରେ ଛକରେ
> ରାତିର ପ୍ରସ୍ତୁତି କଷ୍ଟ ସକାଳର ରୁଗ୍ଣ ଜନ୍ମ ନେବା ।"(୮)

ମାତ୍ର ଭାନୁଜୀ ରାଓ ତାଙ୍କର 'ଆତ୍ମସମର୍ପଣ' କବିତାଟିରେ ନିଜର ପ୍ରେୟସୀଙ୍କୁ ସେପରି ଦେଖାଇନାହାନ୍ତି । ତାକୁ ରୁଗ୍ଣ କି ଅଳିଆ ଗଦାରେ ଖୋଜି ନାହାଁନ୍ତି । ସଚ୍ଚି ରାଓଙ୍କ 'ପ୍ରତିମା ନାଏକ'ର ପ୍ରତିମା, 'ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ' ରେ ଅଳକା, ଗୁରୁପ୍ରସାଦଙ୍କ 'ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ'ର ଅଳକା ପରି କବି ଭାନୁଜୀ ରାଓଙ୍କ 'ଆତ୍ମସମର୍ପଣ'ରେ କବିତା ଠିକ୍ ସେହିପରି ଏକ ନାରୀ, ଯାହାର ପ୍ରେମ କରିବାର ଅଭିପ୍ସା ଅଛି, ଜୀବନକୁ ରଙ୍ଗୀନ ଭାବରେ ଦେଖିବାକୁ ଇଛା

ଅଛି । ତେଣୁ ତାର ସେଇ ଇଚ୍ଛାକୁ ପୁରଣ କରିବା ପାଇଁ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ କରିଛନ୍ତି କେବଳ ନିଜର କବିତା ମୁହଁରେ ଟିକେ ହସ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ଏଠାରେ କବି ଶ୍ରୀ ରାଓ ସଚ୍ଚିବାବୁ ଓ ଗୁରୁବାବଙ୍କ ପରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ କି ଅପନ୍ତାରୁ ନିଜର କବିତାକୁ ଗୋଟାଇ ଆଣି ନାହାନ୍ତି ବରଂ ତାକୁ ସେଥିରୁ ବାହାର କରି ଏକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟୀ କରି ଗଢ଼ିତୋଳିଛନ୍ତି । ଆଉ ସେ ନିଜେ ସହରର ଗଳିକନ୍ଦି ବୋଲାଇବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି । ଆଉ ସେ ଯେତେବେଳେ ଆସିବ ସାଥିରେ ସଜେଇ ହେବାର ସାମଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଧରିଥିବ । ପ୍ରତିମା ନାଏକ ପରି ମଇଳା ଖାକି ନୁହେଁ କି ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲର ହ୍ୟାଣ୍ଡବିଲ ନୁହେଁ ବରଂ କବିତା ଯେଉଁ ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗ ଧରିଛି, ସେଥିରେ ସାଇତା ହୋଇଛି ଲିପସ୍ଟିକ, ପାନିଆ ଆଉ କଣ୍ଡୋମ । ଏଠି କବି ତାକୁ ଆଧୁନିକା ନାୟିକା ଭାବରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି,

"କବିତା ମୋ ପାଖରେ / ଅନିଚ୍ଛୁକ ନାରୀର ଶରୀର,
ତା ଦେହରେ ହାତ ଦେଲେ / ଛିଂଚାଡ଼ି ଦିଏ ମୋ ହାତ,
ଆଉ ନିଜେ ଘୁଂଚି ଯାଏ / ଯୋଜନ ଦୂରକୁ ।"
(ଅତ୍ମସମର୍ପଣ, ପୃ-୩୫)

ପୁଣି ସେ କହନ୍ତି,-

"ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗରେ ତାର / ବୋଝେ ଲିପିସ୍ଟିକ, ଭୂଲତା ପେନସିଲ
ଦର୍ପଣ, ପାନିଆ, ଗୋଲାପି ରୁମାଲ / ଆଉ ଗୋପନରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଛି
ପୁଳାଏ ରଙ୍ଗୀନ କଣ୍ଡୋମ ।" (ଅତ୍ମସମର୍ପଣ, ପୃ-୩୬)

'କାନ୍ଦ' କବିତାଟି ମଧ୍ୟ ଏହି ଭାବ ଚେତନା ଆଧାରିତ । ଏଠାରେ କାନ୍ଦିବା ଏକ ଥିମ୍ ମାତ୍ର, ହେଲେ ଏହି କାନ୍ଦିବାର ଫରକକୁ କବି ଯୌନଚେତନାର ଅନ୍ତର୍ଭେଦି ନିଷ୍ଠୁର ବାସ୍ତବତାକୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଯାହାର ଲୁହରେ ତକିଆଟି ସିନା ଓଦା ହୋଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ କାନ୍ଦିବା ଶେଷ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯେପରି ଯୌନତାର ତୀବ୍ରତା ସବୁବେଳେ କାନ୍ଦୁଥାଏ । ତାହାର ଏକ ଥିମ୍‌କୁ କବି ଏଥିରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ କବିଙ୍କ ମତରେ,-

"ତୁମେ ଖାଲି କାନ୍ଦୁଥାଅ / ବେଶି ରାତି ହେଲେ,
ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଭେଦାଭେଦ ଭୁଲି / ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦୁଥାଅ ଖାଲି,
ହୃଦୟ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ କାନ୍ଦ / ତକିଆଟା ଓଦା ହୋଇଯାଉ
ଲୁହରେ ଲୁହରେ ।" (କାନ୍ଦ, ପୃ-୪୩)

'ଭୁଲିନାହିଁ' କବିତାରେ କବିଙ୍କର ଅତୀତର ସ୍ମୃତିରେ ମନମନ୍ଥନ ହୋଇଛି । ନିଜର ପ୍ରେମିକାକୁ ମନେ ପକାଇଛନ୍ତି । ନିରୋଳାରେ ଦେଖାହେବ ବୋଲି ହେଲେ ଦିଗନ୍ତର ଲୁଚକାଳି ଖେଳରେ ସେ ଆଉ ଦେଖା ହେଲେ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର କୁମୁଅପାଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଛି । କୁମୁଅପା ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଦେଇ । ପିଲାବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବାଲିଯାତ୍ରା ଦେଖାଇ ନେବାର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇ ଆଉ ନେଇ ନଥିଲେ, ବରଂ ସେ ବାହା ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ସେଇ କଥା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମନରୁ ଯାଇନାହିଁ । ଏଠାରେ କବି ନିଜର ପ୍ରେୟସୀକୁ ପାଇବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ପରେ ପରେ ତାଙ୍କର ମନ ଆହୁରି ରୋମାଂଟିକ ହୋଇ ଉଠିଛି ଓ ଏହି ରୋମାଂଟିକ ଚେତନା ଭିତରେ ସେ ପୁଣି ନିଜକୁ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ଚାହିଛନ୍ତି, ଅଚିହ୍ନା ଅଶ୍ୱାରୋହୀ, ପାପ, ଏବେବି, ସଂଚକଳ୍ପ, ମୁହାଣ, ଓଦାହେବା ମନା, କବିତା-୨, ଆଦି କବିତା ଗୋଡ଼ିକରେ । ଏଥିରେ ପ୍ରେମର ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ବାରି ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବି ନିଜକୁ ସେଇ ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଭିତରେ ଖୋଜିଛନ୍ତି । କେବଳ ମିଥ୍ୟା ଓ ପ୍ରବଂଚନା ମଧ୍ୟରେ ନିଜକୁ ଆଉଜିଛନ୍ତି । ସମୟର ଆବର୍ତ୍ତନରେ କବିଙ୍କର ଏହି ରୋମାଂଚିତ ହୃଦୟ କ୍ରମଶଃ ଶୀଥିଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।

'ଅଚିହ୍ନା ଅଶ୍ୱାରୋହୀ' କବିତାରେ ଭଗ୍ନ ଚେତନାର ଝଲକ ରହିଛି । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଏକ ପ୍ରତୀକ ମାତ୍ର ଯିଏ ଅଶ୍ୱକୁ ଆୟତ୍ତ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଶ୍ୱାରୋହୀର କ୍ଷମତା ଲୁପ୍ତ ହୋଇଛି । ଯାହା ଫଳରେ ସେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଘୋଡ଼ାବି ବାତରେ କାତର ହୋଇ ନିଜର ଚାଲିବାର କ୍ଷମତାକୁ ହରାଇବସିଛି । ତେଣୁ କବି ନିଜର ପ୍ରେମିକାକୁ ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ଭଲପାଇବା ପାଇଁ କହି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଭଙ୍ଗା କାନ୍ଥର ଇଟା ପରି ତାଙ୍କର ଭଲ ପାଇବା ଏଠି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ତେଣୁ କବି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିରେ ଜହ୍ନର ଲାସକଟା ଗଛର ଛାଇ, ଘୋଡ଼ାର ଟାପୁ ଶବ୍ଦ, ସାପର କାତି ଆଦିକୁ ଚିତ୍ରକଳ୍ପ ମାଧ୍ୟମରେ ନିଜର ଉଦବେଳୀତ ଚିତ୍ର ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ପାପ କବିତାଟି ସେଇ ପ୍ରତାରିତ ହୃଦୟର ଏକ ବିକୃତ ଚିତ୍ର । ଯେଉଁଥିରେ କେବଳ ନିନ୍ଦା ଅପମାନ ହିଁ ଜଡ଼ିତ ଥାଏ । କବି ଏଠି ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଧର୍ଷଣକାରୀ ମାନେ ନାରୀର ସ୍ତନ ଓ ଯୋନିକୁ କ୍ଷତାକ୍ତ କରିଦିଅନ୍ତି । ତାହାକୁ କବି କଠୋର ସାମାଲୋଚନା କରି କହିଛନ୍ତି, -

"ପାପ ଅଛି ଧର୍ଷଣରେ / ଉପୁଡ଼ା ସ୍ତନ, ଚିରା ପେଟ, ଆଉ ରକ୍ତାକ୍ତ ଯୋନିର କ୍ଷତ ଚିହ୍ନରେ / ପାପର ଦାଗ ଲାଗିରହିଥାଏ ।। ହେ ଧର୍ଷଣକାରୀ, କୁହ / ମେଂଟିଥିଲା ତୁମ ଶୋଷ ନପୁଂସକ ଅନ୍ଧାରରେ ଲୁଚି ?" (ପାପ, ପୃ-୫୯୮)

ସେହିପରି କବିଙ୍କର ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଅନ୍ୟ କବିତା ଗୋଟିକ ହେଲା ଯଥା 'ଏବେବି', 'ସଂକଳ୍ପ', 'ଓଦାହେବା ମନା' ଆଦି କବିତା ଗୁଡ଼ିକରେ ରୋମାଂଟିକ ଚେତନା ସହିତ ବିବାଦୀୟ ଧାରାଟି ରହିଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । 'ଏବେବି' ଓ 'ସଂକଳ୍ପ' କବିତା ଦ୍ୱରେ କବି ସ୍ମୃତିଚାରଣ କରୁଥିବାବେଳେ 'ମୁହାଣ' କବିତାରେ କବି ନିଜକୁ ଆହତ ଚଢ଼େଇ ଭାବରେ ପରିକଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି, ଏବଂ ଏଥିରେ କବିଙ୍କର ଯୌବନ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଛି । 'ଓଦାହେବା ମନା' କବିତାଟିରେ କବି ପୁଣି ଅତିରୋମାଂଟିକ ହୋଇପଡିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ପ୍ରେମର ଫଲଗୁ ଯେତେବେଶି ରହିଛି, ସେତେବେଶି ଦହନର ପୀଡ଼ା ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

॥ ୩ ॥

'ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା' କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କବିଙ୍କର ବିଷାଦ ଭାବ ତଥା ଜୀବନ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ସ୍ୱର ପ୍ରକଟିତ । କବି ଏଠାରେ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନର ମହକକୁ ହରାଇ ଜୀବନର ଚରମ ସତ୍ୟରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ଦ୍ରୁତ ଶିଳ୍ପାୟନର ପ୍ରସାର ହୋଇଛି, ତାହାର ପ୍ରତିଫଳନ ଏଥିରେ ଦେଖାଯାଇଛି । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କବିତା ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା- 'ନିଃସଙ୍ଗ ନୀଳୟ', 'ଟ୍ରେନ', 'ଜଣେ ନାରୀ', 'ଚୁମ୍ବନ', 'ପ୍ରତୀକ୍ଷା', 'ସମୟ ଓ ମୁଁ', 'ସ୍ୱପ୍ନବିକାଳୀ ଫେରିବାଲା', 'ନିଦ', 'ବାନ୍ଧବୀ ସ୍ମରଣେ', 'ଇଚ୍ଛା', 'ଜହ୍ନ ଫେରାର', 'ଜରା', ଦିଗନ୍ତ, ବାହୁଡ଼ା, 'କବିତା-୨', 'ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା' ଆଦି କବିତା । ଏହି କବିତାରେ ଜୀବନର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାର ଝଲକ ଦେଖସାଦିଏ । ଆଉ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମସ୍ତ ଲାଳସା ଓ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ ଲୋପ ପାଏ । ନିଃସଙ୍ଗ ନୀଳୟ ଓ ଟ୍ରେନ କବିତାଦ୍ୱୟ କାବ୍ୟଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ସଂକଳିତ । ନିଃସଙ୍ଗ ନୀଳୟ କବିତାରେ କବି ବିଷାଦ କାଳିମା ଭିତରେ ମହାସୁଖର ସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି । ଏକାକୀତ୍ୱ ତାଙ୍କୁ ଜରାଗ୍ରସ୍ତ କରିନି ବରଂ ତାଙ୍କର ଉର୍ଜାକୁ ଆହୁରି ଶକ୍ତ କରିଦେଇଛି । ଗୋଟିଏ କୋଠରୀର ପ୍ରତି କୋଣରେ ଏକାକୀତ୍ୱର ଶାନ୍ତିକୁ ପାଇଛନ୍ତି । ମାୟାରୂପୀ ଜହ୍ନମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ ପାଳଟିଛନ୍ତି, ଯାହାକୁ ସେ ଶୋଇ ଶୋଇ ବିବସ୍ତ୍ର ହେଉଥିବାର ଦେଖିଛନ୍ତି । ଏଇ ନଃସଙ୍କୋଚତା ଆହୁରି ଉଦବେଳିତ କରିଛି । ତେଣୁ ଅନେକ ଭାବନା ଭିତରେ ସେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି-

ମୁଁ ଖଟରେ ଶୋଇ ଶୋଇ / ଦେଖୁଥିବି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ।
ଆଖିରେ, ଫୁଟି ଉଠିବ ସାମୁଦ୍ରିକ ନୀଳ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ।
ସବୁ ଅସମାପ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ । ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଆସି ଠିଆ ହେବେ ।
ମାୟାବିନି ଜହ୍ନ ସବୁ / ମୋ ଆଗରେ ବିବସ୍ତ୍ର ହେବେ
ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ।

(ଯନିଃସଙ୍ଗ ନୀଳୟ, ପୃ-୭/୮)

ସେହିପରି 'ଟ୍ରେନ' କବିତାରେ କବି ଜୀବନର ଧ୍ୱନିକୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଟ୍ରେନ ଏକ ଚଳନ୍ତା ଗାଡ଼ି । ଯେଉଁଥିରେ ବସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଠିକଣାରେ ପହଂଚିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏଠାରେ ଟ୍ରେନ ଜୀବନ ବାଟର ଏକ ପ୍ରତୀକ । ଆଉ ଏହାର ପେଁ ପେଁ ଶବ୍ଦ ମୃତ୍ୟୁର ବିକଟାଳ ଶବ୍ଦ ସହିତ ତୁଳନୀୟ । ଜୀବନର ସମସ୍ତ ସମୟକୁ କବି ଜନହୀନ ଗାଉଁଲି ଷ୍ଟେସନ, ଅସ୍ତରାଗ ଷ୍ଟେସନ, ବିରହିଣୀ ଷ୍ଟେସନ, ଅନ୍ତରାଳ ଷ୍ଟେସନ ଓ ଯବନିକା ଷ୍ଟେସନ ମଧ୍ୟରେ ବସମାହିତ କରିଛନ୍ତି । ଏଥି ସହିତ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ମାୟାବିକାରକୁ ମୋହିନୀ ନାମକ ନଈର ପ୍ରତୀକ ଦେଇ ତାରି ଉପରେ ଗମ ଗମ କରି ଚାଲିଯାଉଥିବା ଟ୍ରେନକୁ ବୟସର ପ୍ରତୀକ ଭାବରେ ତର୍କଣା କରିଛନ୍ତି । କାପୁରୁଷ ଜୀବନର ଆରମ୍ଭକୁ ଜନହୀନ ଗହଳୀ ଭିତରୁ ଆବିଷ୍କାର କରୁଛନ୍ତି ନିଜକୁ । ପୁଣି ବୟସର ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରହରରେ ନିଜକୁ ଖୋଜି ପାଉଛନ୍ତି ଅସ୍ତରାଗ ଷ୍ଟେସନ ଓ ବିରହିଣୀ ଷ୍ଟେସନ ମଧ୍ୟରେ । ପୁଣି ଅନ୍ତରାଳ ଷ୍ଟେସନରେ ମାୟାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଗନ୍ତକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମସ୍ତତା ଲୋପ ପାଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏହି ଟ୍ରେନର ଭାଷା ଅନେକ । କେତେବେଳେ କଣ ମଧ୍ୟ କେହି କେହି ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି, -

ଟ୍ରେନର ଅନେକ ଭାଷା / କେତେବେଳେ କଣ
ଯେ ସେ ବକେ / ବୁଝିହୁଏ ନାହିଁ ।
ସେ ଏକ ଭାଷାବିତ / ନାନା ଭାଷା ଜାଣେ ।

(ଟ୍ରେନ, ପୃ- ୧୧)

ତେଣୁ ଦିଗବାରେଣୀ ଯାତ୍ରାକୁ କବି ଟ୍ରେନ କବିତା ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । କବି କେତେବେଳେ ଗାଈଆଳ ଟୋକା ସାଜିଛନ୍ତି ତ କେତେବେଳେ ଯାଦୁଗରୀର ରୂପ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମତରେ ଜୀବନ ଏକ ମାୟା ବା ଯାଦୁ, ଯିଏ ଯେପରି

ଜୀବନକୁ ଦେଖିବ ସେ ସେପରି ପାଇବ । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଆଉ ଏକ କବିତା ହେଉଛି 'ଜଣେ ନାରୀ' । ଯେଉଁ ନାରୀକୁ ନେଇ ଅନେକ କବି ଓ ଲେଖକ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ, କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ ଆଦିରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଗାଳ୍ପିକ ନାରୀକୁ କେତେବେଳର ସଂଘର୍ଷକାରୀ (ସୁଲଚନା, ପେଟେଂଟ ମେଡ଼ିସିନ) ଭାବରେ ଦେଖାନ୍ତି ତ କେତେବେଳେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା କରାନ୍ତି (ନୀଳ ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀ) ଆଉ କେତେବେଳେ ପୁଣି ସମୟର ସୁଅରେ ତାହାକୁ ଅବଳ ମ୍ବ କରିଦିଅନ୍ତି (ଯେପରିକି ରେବତୀ) ଏପରି ଅନେକ । ସେହିପରି ଉପନ୍ୟାସରେ ନାରୀକୁ କୁଚକ୍ରୀ (ଚମ୍ପା, ଛ ମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ) କେତେବେଳେ ଉତ୍ତମ ଗୃହିଣୀ ତଥା ପବିତ୍ରତା ନାରୀ (ହାରାବୋଉ, ମାଟିର ମଣିଷ) ତ କେତେବେଳେ ନୀରିହା, ଆଉ କେତେବେଳେ ରାହାବାଳି (ମାୟା, ଅମଡ଼ାବାଟ) ତ କେତେବେଳେ ଉଗ୍ରପନ୍ଥୀ ଆଉ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଚିତ୍ର ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରାନ୍ତି । ସେହିପରି ନାଟକରେ ନାରୀ ଚରିତ୍ର ର ମଧ୍ୟ ମହତ୍ୱକୁ ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ମାତ୍ର କବିତାରେ ନାରୀକୁ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, କେତେବେଳେ ନାରୀକୁ କାମିନୀ କରାଇଛନ୍ତି ତ ଆଉ କେତେବାଳେ ନାରୀକୁ ସାମ୍ୟବାଦର ରୂପରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେବେଳେ ନାରୀର ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ ଲାଭର ଲାଳସା ରଖିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ନାରୀ ଏକ; କିନ୍ତୁ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଅନେକ । ଯିଏ ଯେପରି ଦେଖିଛି ସେ ନାରୀକୁ ସେପରି ଦେଖାଇଛି । ମାତ୍ର ନାରୀର ଏହି ବହୁରୂପ ମଧ୍ୟରେ କବି ତ୍ରସ୍ତ । ନାରୀର ଏହି ଭେଦକୁ ସେ ଜାଣିପାରିନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କୁ ଯୌବନରେ ଏକାକୀ ବିତାଇବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ତେଣୁ ସେ ନାରୀର ଏହି ଭେଦକୁ ଜାଣିବେ ବା କିପରି ? ତେଣୁ କବି କହନ୍ତି –

"ଜଣେ ନାରି କିନ୍ତୁ ସେ ଅନେକ / କବି ତା ଚାରିପଟେ
ଗଢ଼ିବୁଲେ ନିଜସ୍ୱ ପୃଥିବୀ ।" (ଜଣେ ନାରି, ପୃ- ୩୦)

ନାରୀର ଏହି ବିଭିନ୍ନତାକୁ ମଧ୍ୟ ଚୁମ୍ବନ କବିତାରେ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । କବି ଯେଉଁ ଭାବରେ ଆଶାବାଦୀ ଥିଲେ ମାତ୍ର ତାହା ସେ ପାଇପାରିନାହାନ୍ତି । ନାରୀର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପୁରୁଷ ଯେଉଁ ଆତ୍ମତୃପ୍ତି ପାଏ, ତାହା ସେ ଆଉ କେଉଁଠି ପାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଇଏ କଣ କବିଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ସେ ନାରୀର ଓଠ, ସ୍ତନ, ଜଙ୍ଘ, କରତଳ ଆଖିପତା, ନାଭି, ପାଦ, ଉଦର ଆଦି ଅଙ୍ଗ ଅନ୍ଧିସନ୍ଧି ସବୁଠି ସେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇଛନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରକାର ତୃପ୍ତି ପାଇନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେଠାରେ ପରପୁରୁଷର ଗନ୍ଧକୁ ସେ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ସବୁ ଯେପରି ମାୟା ପାଲଟି ଯାଇଛି ତାଙ୍କ ଆଖି ସାମ୍ନାରେ । ଓଠରେ କବି ଚୁମ୍ବନ ଦେବାବେଳେ ସେଠାରୁ ମୃତ ଶ୍ୱେତ ରଜନୀଗନ୍ଧାର ବାସ୍ନାକୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ସ୍ତନକୁ ଚୁମ୍ବନ କରନ୍ତେ ସେଠାରୁ ସେ ଆଫଟେର-ଶେଭ-ଲୋସନ ମୃଦ ବାସକୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ଜଙ୍ଘକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେବାବେଳେ ସିଗାରେଟ ଧୂଆଁର ଗନ୍ଧରେ ସେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏଥିସହିତ ପାଦରେ , ଆଖିରେ ଦେହର ସବୁ ଜାଗାକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦେବେବେଳେ ସେ କେବଳ ପରପୁରୁଷର ରୁଗୁଣ ଏକ ରୁଢ ଗନ୍ଧକୁ ପାଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ନାରୀ ଯେ କାମିନୀ ତାର କାମନାର ଜ୍ୱାଳାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଳାଇ ଦିଏ ତାହାର ବାସ୍ତବତାକୁ କବି ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି, –

"କରତଳ, ଆଖିପତା / ପାଦ, ନାଭି, ଉଦର ଇତ୍ୟାଦି
ଦେହର ଚୁମ୍ବନ-ଯୋଗ୍ୟ / ଯେତେ ଅନ୍ଧି-ସନ୍ଧି
କିଛି ଆଉ ବାକି ରଖି ନାହିଁ / ଭରି ଦେଲି ତୁହା ତୁହା
ଚୁମାରେ ଚୁମାରେ ।
ପ୍ରାପ୍ତି ମୋର ହେଲା ଖାଲି / ପ୍ରବଳ ଏକ ରୂଢ଼ ଗନ୍ଧ
ପର-ପୁରୁଷର ।" (ଚୁମ୍ବନ, ପୃ-୩୧)

ତେଣୁ କବି ନାରୀର ଏହି ସ୍ୱଭାବକୁ ଦେଖି ହତୋତ୍ସାହ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଖୋଜିଛନ୍ତି ଏମିତି ଏକ ନାରୀକୁ ଯେ ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ଖୁସି ଦେଇପାରିବ, ମାତ୍ର ତାହା ହୋଇନାହିଁ । 'ପ୍ରତୀକ୍ଷା' କବିତାଟିରେ ବୟସର ଅପରାହ୍ନର କଥା କୁହାଯାଇଛି । କବି ଏଠାରେ ଏକ କିଶୋରୀକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥରବାର ଦେଖାଯାଏ । ଦିନ ବିତିଯାଏ, ବର୍ଷ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଯାଏ ମାତ୍ର ସେହି କିଶୋରୀର ଦେଖା ମିଳେ ନାହିଁ । ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରି କରି ତାଙ୍କର ବୟସ ବିତିଯାଏ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ସବୁ ଝୋଟ ପରି ଧଳା ହୋଇଯାଏ, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଧୂସର ହୋଇଯାଏ, ଫଳରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କିଶୋରୀ ତାଙ୍କର ପାଖ ପସନ୍ତନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ନିଜକୁ ଥୁଂଟା ବା ପର୍ଣ୍ଣମୋଚୀ ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ମନେ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଧୂସର ବୟସର କଥା ଏହି କବିତାରେ ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ।

ସେହିପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କବିତା ଗୋଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ 'ସମୟ ଓ ମୁଁ', 'ସ୍ୱପ୍ନ ବିକାଳୀ ଫେରିବାଲା', 'ନିଦ' ଓ 'ବାନ୍ଧବୀ ସ୍ମରଣେ' କବିତାଚୟରେ ଏହି ଭାବାଦର୍ଶରେ ଲିଖିତ । 'ସମୟ ଓ ମୁଁ' କବିତାରେ ସମୟକୁ ଲଗାମ ବିହୀନ ଘୋଡ଼ା ସହିତ ତୁଳନା କରି ନିଜକୁ ସେଥିରେ ଏକ ପଥଚାରୀ ଭାବରେ ତର୍କଣା କରନ୍ତି ।

ସମୟ ସହିତ ସେ ମଧ ଘୋଡ଼ା ପାଲଟି ଯାଆନ୍ତି । ଫଳରେ ପ୍ରେମ କରିବା ପାଇଁ କି କାହାର ଆଖିର ଭାଷା ପଢିବାକୁ ସମୟ ମିଳେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷାର ବେଳେ ସମୟ ଯେପରି ଛୋଟା ହୋଇଯାଏ । ସେ ଆଉ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ କବି କହନ୍ତି –

କିଛିରେ କଟେ ନାହିଁ / ପ୍ରତିକ୍ଷାର ବେଳ,
ସମୟ ଖୁବ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ / ଚାଲେ ସେତେବେଳେ,
ଗୋଡ଼ ତା ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି / ସମୟ କଣ ଛୋଟା
ହୋଇଗଲା ? (ସମୟ ଓ ମୁଁ, ପୃ-୩୭)

ତେଣୁ ସମୟ ଓ ମୁଁ ପାଖରୁ ଆସି ସେ ଶୋଇ ପ ଡ଼ିବାକୁ ତତ୍ପର । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଯେପରି ନିଦ ଆସୁନାହିଁ । ସେ ବିଚଳିତ ଆଉ ତ୍ରସ୍ତ ମଧ । ନିଦ ଭିତରେ ସେ ହଜିଯିବାକୁ ଚାହାଁନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ମତରେ ନିଦ ହେଉଛି ଆତ୍ମ-ଅବଲୁପ୍ତିର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ ଯେଉଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ଶୋଇପଡ଼େ । ଆଉ ଭିନ୍ନ ଏକ ଲୋକକୁ ଗମନ କରେ, ମାତ୍ର ଆଜି ତାଙ୍କର ନିଦ ଆଉ ଆଖିରେ ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ସେ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଚାଲିଯାଇଛି ଅନେକ ଦୂରକୁ । ଏହିଭଳି ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ନିଜକୁ ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ କରିଛନ୍ତି, ଯାହା ଏହି କବିତାର ମୁଖ୍ୟ ଭାବବସ୍ତୁ । ଏହାପରେ ସେ ପୁଣି ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି ସ୍ୱପ୍ନ ବିକାଳୀ ଫେରିବାଲା ନିକଟକୁ । 'ସ୍ୱପ୍ନ ବିକାଳୀ ଫେରିବାଲା' କବିତାଟିରେ କବି ନୂତନ ଏକ ଆଶାର ସନ୍ଧାନୀ । ଯିଏ ମେଂଚା ମେଂଚା ସ୍ୱପ୍ନ ଧରି ଅନ୍ଧାରକୁ ଚିରିଚିରି ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆସିବାର କଥା ଦେଇଛି । ତେଣୁ କବି ସେଇ ଫେରିବାଲାର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଛନ୍ତି । ଫେରିବାଲାଟି ଠନ ଠନ୍ ଶବ୍ଦ ଯେପରି ତା' ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିନେଉଛି । ଝଡ଼ର ତୀବ୍ରତାରେ କବିଙ୍କର ପିନ୍ଧିଥିବା କପଡ଼ାକୁ ଉଡେଇ ନେଇଥିଲେ ମଧ ସେଇ ଫୁଙ୍ଗୁଳା ମୁଣ୍ଡରେ ସ୍ୱପ୍ନ ବିକାଳୀ ଫେରିବାଲା ଆସି ନୂତନ ସ୍ୱପ୍ନର ପସରାକୁ ଥୋଇ ଦେବ । ସେହିପରି ବାନ୍ଧବୀ ସ୍ମରଣେ କବିତାରେ ନିଜ ବାନ୍ଧବୀଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ଷାରେ ରହିଛନ୍ତି । ଆଉ ବାନ୍ଧବୀଙ୍କ ସେଇ ପ୍ରତାରଣାର ଅଝାଳକୁ ନିଜ ମନ ମଧରେ ବାନ୍ଧି ଚାଲିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି-

"କଥା ଥିଲା ଆମେ ଯିବା / ସ୍ୱପ୍ନର ବତୀଘର ଦେଖି
ଯେଉଁଠି ଭାସମାନ / ଅଲୌକିକ ଏକ ଜଳଯାନ,
ଶାଶ୍ୱତ ଜ୍ୟୋସ୍ନାରେ / ଈଷତ ଥରୁଛି ଖାଲି ରହି ରହି
ଘନନୀଳ ଜୁଆର ପାଣିରେ ।"(ବାନ୍ଧବୀ ସ୍ମରଣେ, ପୃ-୪୮)

ଏହିପରି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କବିତା ଗୁଡ଼ିକ ଯଥା- ଇଛା, ଜହ୍ନ ଫେରାର, ଜରା, ବାହୁଡ଼ା, କବିତା-୨ ଓ ଏକା ଏକା ଆଦି କବିତାରେ କବିଙ୍କର ଶୋକ ସନ୍ତପ୍ତ ଓ ଦହନର ତ୍ରିବତା ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ କବି ନିଜର ପ୍ରୟେସୀ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଇଚ୍ଛା ରଖିଛନ୍ତି ତାହା ସବୁ ପାଣିର ଗାର ପରି ମିଳେଇ ଯାଇଛି ନିଷ୍ଠୁର ସମ୍ୟ ପାଖରେ ତେଣୁ ସେ କେବଳ ଏକା ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ଜହ୍ନ ଫେରାର କବିତାରେ କବି ଜହ୍ନ ନିକଟରୁ ନାରୀର ଫୁଟିଉଠୁଥିବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମାଧୁରିମାକୁ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ପୁଣି ତାର ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେ ନାସ୍ତିକ ପାଲଟି ଯାଇଛନ୍ତି ଆଉ ଝୁରି ହୋଇଛନ୍ତି ସେ ଅଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ତ୍ତୁଳ ଜହ୍ନକୁ ଯିଏ ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟୀମାନଙ୍କୁ ମତାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଧରାପଡ଼ି ଆଜି ଫେରାର ହୋଇଯାଇଛି । ଆଉ ଫେରିବାର କୌଣସି ଗନ୍ଧବାସନା ମିଳିନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କବି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସମୟର ସୁଅରେ କବି ଆଜି ଭାସି ଯାଇଛନ୍ତି ବୟସର ଅପରାହ୍ଣ ପାଖକୁ । ଯେଉଁଠି ଜୀବନ କେବଳ ବଟିକା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଛି । ଦେହର ଅଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ସେପରି ସତେଜ ନାହିଁ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଥିବା ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ ହାର୍ମୋନିୟମ୍‌ର ରିଡ଼ି ପରି ଉଠୁଛନ୍ତି ଆଉ ପଡୁଛନ୍ତି । ଆଖିକୁ ମଧ ସେପରି ଭଲ ଭାବରେ ଆଉ ଦେଖାଯାଇନାହିଁ ବାରମ୍ବାର ଚଷମା ବଦଳିବାରେ ଲାଗିଛି । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ସବୁ କାଶତଣ୍ଡି ଫୁଲ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ବୟସର ଏହି ଅପରାହ୍ନରେ କବି ପୁଣି ଦେଖୁଛନ୍ତି ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀମାନେ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଜକାଜକି ହୋଇ ବସନ୍ତି,ମାତ୍ର କୌଣସି ବିବ୍ରତ ହେବାର ଚହ୍ନ ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଫେରାର ହୋଇଥିବା ଅଲିଅଳ ଜହ୍ନ ମଧ ଫେରି ଆସି ଅଜା ଅଜା ବୁଲି ସମ୍ୱୋଧନ କରନ୍ତି । ତେଣୁ କବି କହନ୍ତି, -

ଦିନେ ଦିନେ ଜହ୍ନ ଆସି /ଠିଆ ହୁଏ ଝର୍କାରେ ମୋର,
ସେଇ ମୋ ଚିହ୍ନା ଜହ୍ନ /ତୋଫା ଗୋରା ଅଲିଅଳ ମୁହଁ
ପଚାରେ,
ଅଜା କଣ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲଣି ? (ଜରା, ପୃ-୭୦)

ତେଣୁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ବୟସରେ ମଣିଷର ସବୁ ଇଛା, ଆଉ ଭୋଗ କରିବାର ଲାଳସା ସବୁ ଯେମିତି ମରିଯାଏ । ତାହାକୁ କବି ଏହି 'ଜରା' କବିତାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । 'ଦିଗନ୍ତ' ଓ ବାହୁଡ଼ା କବିତା ଦ୍ୱୟ ଜରା କବିତାର ଅନୁରୂପ ପ୍ରତିଫଳନ । କବି ବୟସର ଉତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ସେଭଳି କୋଣସି ମନମତାଣିଆ ସ୍ୱର ବାହାରୁ ନାହିଁ କି ସେ ଆଉ ରୋମାଂଚିତ ହୋଇପାରୁନାହାଁନ୍ତି । ଜୀବନର ଶେଷ କେତୋଟି ପାହଚକୁ ଚଢ଼ିବାର

କୌଶଳ କରୁଛନ୍ତି । ଦିଗନ୍ତ କବିତାରେ ଆଖି ପାଉନଥରବା ଦିଗନ୍ତକୁ ନିରିକ୍ଷଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ବାହୁଡ଼ା କବିତାରେ ସେ ପାର୍ଥୀବ ଜୀବନର ଶେଷ ହେବା ପରର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ତାଙ୍କୁ ଆଉ କେହି ଆସି ସ୍ୱାଗତ କରୁଥିବାର ଅନୁମାନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ବୋଉର ସ୍ନେହ ବୋଳା ଚିତଉ ଓ ଏଣ୍ଡୁରି ପିଠାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସଏ କହନ୍ତି-

"ହଳଦି ପତ୍ରର ବାସ୍ନାରେ / ଆଚ୍ଛନ୍ନ ଏଣ୍ଡୁରି,
ମୋତେ ଡାକେ, ବୋଉର ସ୍ନେହ-ବୋଳା ସୁସ୍ନିଗ୍ଧ
ଚିତଉ, ମୋ ଲାଗି ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛି ।"
(ବାହୁଡ଼ା, ପୃ- ୭୪)

ଆଉ ଏହି ଭିତରେ ସେ ନିଜ ଜୀବନର ଶେଷ ପରିଣତିକୁ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ ବରଗଛ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛି । ତେଣୁ ପୁଣି ସେ କହନ୍ତି, -

"ସବୁ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇଗଲା ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ,
ଗାଁ-ମୁଣ୍ଡ ବୁଢ଼ା ବରଗଛ ମୋତେ ସ୍ୱାଗତ କରୁଛି
ତାର ଡାଳକୁ ହଲାଇ ।" (ବାହୁଡ଼ା, ପୃ- ୭୫)

ଏହିପରି ଭାବରେ କବି ନିଜର ଏହି ଅର୍ନ୍ତଃଭେଦି ଦହନରେ ଜର୍ଜରିତ । 'କବିତା-୨' କବିତାରେ ନିଜର ସେଇ କବିତାଙ୍କୁ ଖୋଜିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅସ୍ଥି ମଜା ରକ୍ତର କଣିକାରେ କବିତା ବସା ବାନ୍ଧି ରହିଛି । ତାକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିନାହାନ୍ତି । କୁମ୍ଭଅପା ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେ ସାହାରା ଭାବରେ କବିତାକୁ ପାଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସମୟର ସୁଅରେ ସେ ବି ଆଜି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ନାହାନ୍ତି, ତଥାପି ଆଜି ସେଇ ସ୍ମୃତିରେ ସେ ବିଚଳିତ । ମାତ୍ର ଏକା ଏକା କବିତାରେ କବି ଏକାକୀତ୍ୱ ଜୀବନକୁ ଏକ ବୋଝ ବୁଲି କହିଛନ୍ତି । ସମାଜ ସହିତ ନିଜକୁ ବୋହି ବୋହି ଚାଲିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଅସମାପ୍ତ ସମସ୍ତ ଗୋଧୂଳିକୁ ପାରି ହୋଇ ଶେଷରେ ସେଇ ଅନନ୍ତ ଯାତ୍ରା ପାଖରେ ପହଁଚିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁଠିକୁ ଗଲେ କବେ ଆଉଏ ଫେରିହେବ ନାହିଁ । ସାପ କାତି ଛାଡ଼ିଲା ପରି କବି ନିଜର ପୁରୁଣା ପାର୍ଥୀବ ଶରୀରକୁ ଛାଡ଼ି ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛନ୍ତି । କାରଣ ଏକା ଏକା ଜୀବନ ଚାଲିବା କେତେ କଷ୍ଟ ତାହା ଚାଲିବା ବାଲା ଜାଣିଥାଏ । ତେଣୁ ସେ କହନ୍ତି –

ସାପ ଛାଡ଼େ ତା ପୁରୁଣା କାତି / ମୁଁ ବି ଛାଡ଼ିବି ମୋର ପୁରାତନ ସାଥୀ ଏ ଦେହକୁ ।
ସବୁକିଛି ଛାଡ଼ି ଦେଇ / ଚାଲିଯିବି ଦୂର ଦିଗବଳୟ,
ମୋ ଲାଗି ସେଠିଅଛି / ଉଜ୍ଜଳ ସକାଳ ।
ଭୁଲିଯିବି ତିକ୍ତ ବେଦନା ଆଉ / ବ୍ୟର୍ଥ ଅନୁଭବ,
ଦେଖ ଦେଖ ମୁଁ ବୋହୁଛି / ମୋ ନିଜର ଶବ ।
(ଏକା ଏକା , ପୃ-୮୦)

ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଏହି କବିତାଟି ହେଉଛି ଶେଷ କବିତା । ଏଥରରେ କବି ନିଜର ସମସ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥ ଜୀବନକୁ ଆଉ ରଖିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହଁନ୍ତି । ତେଣୁ ସମୟ ସହିତ ଏହି ଜୀବନକୁ ମଧ୍ୟ ଶଧେଷ କରିଦେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଆଉ ନିଶେଃଷ ହୋଇଯିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ସବୁଦିନ ପାଇଁ । ଏକ ନୂତନ ସକାଳ ପାଇଁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରନ୍ତି । ଯେଉଁଠି ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱାଗତ କରୁଥିବେ । ତେଣୁ କବିଙ୍କର ଏହି ଖିଆଲି ମନୋଭାବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବେଗ ଦାୟକ । କାରଣ କବି ଏଥିରେ ନିଜକୁ ଦେଖିବା ସହିତ ନିଜର ସମସ୍ତ ପରିବେଷ୍ଟନିକୁ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କବିତାରେ ନିଜର ଅନ୍ତରର ଭାବନା ଗୋଡ଼ିକୁ ଦେଖାଇ କିଭଳି ନିଜେ ଆତ୍ମଦହନରେ ଦହିତ ହୋଇଛନ୍ତି ତାହାକୁ ଏଥିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ପରିଶେଷରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ କବି ଭାନୁଜୀ ରାଓ ଜଣେ ବିରାମଲକ୍ଷ କବି । ନିଜ ଜୀବଦଶା ଭିତରେ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରେମକୁ ଖୋଜିଛନ୍ତି ତାହାକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁଭଳି ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଛନ୍ତି ମାତ୍ର ତାହାକୁ ସେ ପାଇପାରିନାହାନ୍ତି, ଆଉ ଶେଷରେ ଜରା, ବ୍ୟାଧି ଦେଇ ଜୀବନର ଶେଷ ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସମଗ୍ର କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥଟିର ଆଲୋଚନା କାଳରେ ରୋମାଂଟିକ ଭାବଧାରା ଓ ବିଷାଦ ତଥା ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ଦ୍ୱିକୋଣୀୟ ଚେତନା ସହିତ ଆଉ ଏକ ଚେତନା ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ତାହା ହେଲା ଚରମ ବାସ୍ତବତା । ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର କବିତା ଗୋଡ଼ିକ ହେଲା- ଇଛା, ଜରା, ଦିଗନ୍ତ, ବାହୁଡ଼ା, ଏକା ଏକା କବିତା ଗୋଡ଼ିକ । ଇଛା ଓ ବାହୁଡ଼ା କବିତାରେ କବି ମାଆର ସ୍ନେହ ପାଇଁ ବ୍ୟକୁଳ । ମାତୃଋଣ ସୁଝିବାକୁ ସେ ଇଛା କରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କରଣ ମାତୃଋଣ କେବେ ସୁଝି ହୁଏ ନାହିଁ । ତାହା କେଳେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତି ସୁଧପରି ବଢୁଥାଏ ସିନା କେବେ ତାହା କମେ ନାହିଁ । କବି ଜରା ଓ ଦିଗନ୍ତ କବିତାରେ ସେଇ ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବିକତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଜୀବନ ଅଛି ମାନେ ଜରା ମଧ୍ୟ ଅଛି ଯାହାକୁ କେବେ ନିଜ ଠାରୁ ଅଲଗା କରିହେବ ନାହିଁ । ବୟସ ବଢିବା ସହ ଜରା ମଧ୍ୟ ଆସି ନିଜର କାୟା ବିସ୍ତାର

କରିଥାଏ । ମଣିଷକୁ ଯୌବନରୁ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଇଥାଏ । ଏହାପରେ ଦିଗନ୍ତକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ନିଜର ଚାରିପାଶ୍ୱକୁ ଦେଖନ୍ତି ଆଉ ନିଜକୁ ଏକା ଏକା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି, ଏବଂ ସବୁ ଯେପରି କ୍ଷଣିକ ପାଲଟିଯାଏ । ତେଣୁ ଏକା ଏବଂ ଏକା ଏକା କବିତାଗୁଚ୍ଛଟି କ୍ଷଣିକ ଭୋଗସର୍ବସ୍ୱ ଓ ଆତ୍ମଦହନର ପୀଡ଼ା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

- ରାଓ , ଭାନୁଜୀ , ସ୍ୱପ୍ନ ମହଲ, ବିଷାଦ ଏକ ଋତୁ, ଦ୍ୱୟ ସଂ-୧୯୯୫, ପୃ-୨୩
- ଦାସ ,ସ. ଶ୍ରୀ ମୋହନ ଚରଣ 'କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ', ଲାବଣ୍ୟବତୀ,୧୯୬୦, ପୃ- ୫୧
- ରାଓ , ଭାନୁଜୀ , ସ୍ତନ, ବିଷାଦ ଏକ ଋତୁ, ଦ୍ୱୟ ସଂ-୧୯୯୫, ପୃ- ୮୧
- ଶତପଥୀ, ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ, ପ୍ରମୁଖ କବି କତିପୟ, ୧୯୮୪, ପୃ-୧୯
- ରାଓ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ପ୍ରତିମା ନାଏକ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ୪ର୍ଥ ସଂ-୧୯୮୭, ପୃ-୧୨୮
- ରାଓ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ, ପ୍ରତିମା ନାଏକ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ୪ର୍ଥ ସଂ-୧୯୮୭, ପୃ-୧୨୯
- ରାଓ, ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ,ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ୪ର୍ଥ ସଂ-୧୯୮୭, ପୃ-୧୯୯
- ମହାନ୍ତି, ଗୁରୁପ୍ରସାଦ, ଅଳକା ସ୍ୟାନେଲ, ସମୁଦ୍ରସ୍ନାନ, ୩ୟ ସଂ-୧୯୭୮, ପୃ-୧୯

❖ ❖ ❖